

явления, а также определенного антикриминального источника: трассы: отпечатка, диагностического отображения, ситуационного отображения; субстанции, объективного документа; субъективного документа, смешанного документа) в целом или об его отдельной стороне путем проведения отдельных получающих процессуальных или внепроцессуальных действий либо ординативских мероприятий или их комбинации.

5. Оценка антикриминальных сведений, т.е. определение посредством аналитической деятельности либо проведения при необходимости получающих или соблюдающих процессуальных или внепроцессуальных действий либо ординативских мероприятий или комбинации этих действий и мероприятий значимости, законности, допустимости, доброкачественности и достоверности доказательств, их согласованности и достаточности в совокупности с иными доказательствами для принятия решения в контексте противодействия конкретному правонарушению.

6. Использование антикриминальных сведений: 6.1. Выбор доказательных фактов, то есть обстоятельств, подлежащих доказыванию в контексте принятия промежуточного или окончательного процессуального или иного решения. 6.2. Группировка доказательств и иных видов антикриминальных сведений в контексте обоснования определенного промежуточного или окончательного процессуального или иного решения. 6.3. Оперирование антикриминальными сведениями при обосновании или опровержении обстоятельств базового, специального или частного предмета доказывания в том или ином виде судопроизводства и выделенных доказательственных фактов как цепочки тезисов данного доказывания. 6.4. Принятие промежуточного или окончательного процессуального либо иного антикриминального решения в том или ином виде судопроизводства. 7. Документирование версирования, планирования, организации и обстоятельств установления объективных, субъективных и смешанных источников, процедуры получения от них антикриминальных сведений, их представления, оценки и использования в антикриминальном доказывании в том или ином виде судопроизводства.

Получено 05.10.2017

УДК 343.98

Сергій Павлович ЛАПТА,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики та
судової експертології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5401-5086>

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТА НЕЗАКОННОГО ПРОДАЖУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І СИЛЬНОДІЮЧИХ РЕЧОВИН

Незаконний обіг наркотичних засобів та сильнодіючих речовин збільшується з кожним роком, трансформуючись під впливом новітніх технологій та пов'язаних з ними соціальних явищ. Широкого застосування для розповсюдження речовин, обмежених у цивільному обігу набула глобальна мережа Інтернет. Створюються сайти для їх рекламування і продажу, досвідом та прийомами їх вживання діляться у закритих та відкритих групах соціальних мереж, способи оплати та доставки обговорюються у «приватах» анонімних чат-румів¹. Молодим людям та підліткам – користувачам Інтернет нав'язується думка про те, що не всі наркотичні засоби є шкідливими для здоров'я, про існування недорогих і безпечних речовин і сумішей, які допомагають «розслабитися» і не викликають звикання та залежності.

¹ Міні-чат, який доступний лише двом співрозмовникам і невидимий для інших учасників спілкування в чаті.

Ефективному розслідуванню та розкриттю злочинів, пов'язаних з езаконним розповсюдженням наркотичних засобів та сильнодіючих речовин перешкоджає ціла низка факторів, до основних з яких можна віднести недостатній рівень володіння комп'ютерними знаннями слідчими та оперативними працівниками, які займаються розкриттям та розслідуванням даних видів злочинів, а також пробіли у законодавстві, які заважають ефективно боротися зі злочинністю у цій сфері. Зокрема, сильнодіючі речовини, винайдені не так давно, можуть по закону ще не відноситися до заборонених речовин.

Юристи, правоохоронці, громадські діячі і депутати констатують, що на сьогоднішній день законодавство України є недосконалим не тільки у сфері боротьби з продажем наркотиків через Інтернет, а й в цілому з кіберзлочинністю. Про це свідчить відсутність законодавчого визначення поняття «кіберзлочинності», яке використовується лише як узагальнене поняття злочинів і правопорушень, які вчиняються з використанням комп'ютерних систем та мереж електрозв'язку. Ні «Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин», ні Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» не містять положень, які регулюють питання боротьби з розповсюдженням наркотиків через Інтернет. Хоча законодавство України і передбачає відповідальність за розповсюдження наркотичних речовин, проте встановити осіб, які вчиняють такі протиправні дії у інтернет-просторі досить важко. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р. «Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року» хоч і передбачає впровадження нових технологій отримання інформації про факти незаконного обігу наркотиків, зокрема їх продаж через Інтернет, проте законодавчо закріплених механізмів боротьби з розповсюдженням наркотиків через Інтернет на сьогодні немає [1].

Використання Інтернету, як інструменту незаконного розповсюдження наркотичних засобів та сильнодіючих речовин, має свої особливості:

- для початку кримінального бізнесу можуть залучатися мінімальні грошові ресурси;
- продавець має змогу спілкуватися одночасно з великою кількістю потенційних покупців, що значно збільшує кримінальні прибутки, порівняно із традиційними способами збуту;
- реальний контакт продавця і покупця повністю виключений, відповідно, значно знижується небезпека викриття продавця і притягнення його до кримінальної відповідальності; виключається можливість нападу на продавця з боку покупця з метою заволодіти наркотичними засобами безоплатно;
- організатори та координатори такого бізнесу можуть постійно перебувати поза межами України, що значно ускладнює їх викриття та притягнення до кримінальної відповідальності;
- організатори, координатори та продавці можуть не знати один одного особисто, що також значно ускладнює викриття всієї мережі збуту наркотичних засобів та сильнодіючих речовин.

Існує безліч сайтів, присвячених наркотикам і їх споживанню, у чому нескладно пересвідчитись. Так, пошуковий сервер «Google» на запит «придбати наркотики онлайн» дає посилання майже на 35000 сайтів, тематикою яких є наркотичні засоби і сильнодіючі речовини, пошуковий сервер «Yahoo» на запит «buy drugs online» дає, відповідно, посилання на близько 69000 сайтів. Звісно, не всі вони пропонують придбати заборонені препарати. Умовно дані сайти можна розподілити на наступні види:

1. Сайти новин, де публікуються статті про стан боротьби з незаконним збутом наркотичних та сильнодіючих речовин як через мережу Інтернет, так і традиційними способами.

2. Сайти державних та громадських установ, на яких наведені статистичні дані про споживання наркотичних засобів.

3. Сайти наукових кримінологічних та криміналістичних суспільств та гуртків, де наведені результати досліджень щодо динаміки незаконного розповсюдження наркотичних засобів та ефективності боротьби правоохоронних органів з ним.

4. Так звані Head Shops та Smart Shops, власники яких торгують легальними психоактивними речовинами і приладдям для їх споживання. Позиціонують себе як законослухняні установи. Наприклад, на приладді, яке зазвичай використовується для

вживання марихуани та інших наркотичних і сильнодіючих речовин, зроблені маркування «Тільки для вживання табаку!» або «Не для вживання заборонених речовин!». Іноді реалізують онлайн новітні сильнодіючі речовини, які ще не внесені до переліку заборонених, і перестають збувати їх одразу ж після законодавчої заборони.

5. Загальнодоступні сайти, призначені для спілкування, соціальні мережі де можуть обговорюватися різні питання щодо вживання наркотичних засобів.

6. Сайти створені, придбані або орендовані приватними особами, які використовують Інтернет з метою поширення у вільній формі своїх ідей про наркотики і про вживання наркотиків, а також з метою їх обговорення [2].

7. Сайти створені, придбані або орендовані приватними особами для здійснення рекламування та незаконного збуту наркотичних засобів та сильнодіючих речовин.

Окремо слід відзначити програмне забезпечення, яке є популярним для продажу заборонених речовин. Мова йде про інтернет-пейджери (наприклад, Skype, ICQ, Miranda, QIP) з анонімними акаунтами, через які здійснюється зв'язок покупця з продавцем. Найбільш розповсюджена схема реалізації наступна. Імена акаунтів або номери для зв'язку розміщуються на сторонніх сайтах або просто пишуться на стінах будівель у людних місцях. Вони нічого не скажуть сторонній людині, однак особи, що вживають наркотичні засоби за їх допомогою можуть легко зв'язатися з продавцем. Продавець приймає замовлення, оголошує ціну і номер банківської карти, на яку необхідно перерахувати гроші. Після перерахування грошей він робить «закладку» з наркотичним засобом, координати якої передає замовнику. Замовнику лишається тільки забрати «товар» із місця «закладки». Як видно, сама схема продажу не складна, однак вона значно ускладнює викриття навіть продавця, не говорячи про всю мережу, до якої входить конкретний продавець.

Враховуючи викладене вище, можна дійти висновку, що збут наркотичних засобів та сильнодіючих речовин з використанням мережі Інтернет є серйозним викликом для правоохоронних органів. Боротьба з даними видами злочину потребує постійного вивчення як нових способів і методів реалізації заборонених речовин та препаратів, так і можливостей Інтернет, які постійно розвиваються і удосконалюються і можуть бути використані із злочинною метою.

Список бібліографічних посилань: 1. Покровський А. Правоохоронні органи не контролюють продаж наркотиків через Інтернет // Волинь Post: сайт. URL: <http://www.volynpost.com/news/68105-pravoohoronni-organy-ne-kontrolyuyut-prodazh-narkotyktiv-cherez-internet-andrij-pokrovskij> (дада звернення: 01.10.2017). 2. Паутова Т. А. Выявление, документирование и расследование преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотиков, в том числе с использованием электронных средств оплаты. *Концепт*. 2013. Т. 3. С. 1216–1220.

Одержано 03.10.2017

УДК 343.9

Олена Валеріївна ЛИННИК,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу

та криміналістики Університету державної фіскальної служби України

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

В наш час, з метою прискорення обміну інформацією та підвищення ефективності праці, відбулося поєднання різноманітних інформаційних ресурсів глобальною мережею Інтернет. Разом з тим, доступність комп'ютерної техніки, мережі Інтернет та «хмарних» технологій надають змогу обізнаному в інформаційних технологіях зловмиснику застосовувати свої знання для вчинення кіберзлочину з будь-якої точки планети, у будь-якому населеному пункті, провівши атаку на об'єкти, які можуть знаходитись за тисячі кілометрів від нього.